

The recreational potential of Sızır Waterfall and its environment in terms of sustainability

Sürdürülebilirlik kapsamında Sızır Şelalesi ve çevresinin rekreasyonel potansiyeli

Vedat Karadeniz¹

Abstract

Tectonic feature, lithological and topographical structure, climatic conditions and river regimes of our country result in obsessing a great potential in terms of waterfalls. But it cannot be stated that this potential is being used touristic enough. Whereas, these natural water bodies attracting people with the beauty of landscapes, can be evaluated as alternative to coastal tourism in the range of tourism by protecting natural appearance, overcoming the lack of infrastructure and advertising.

Sızır Waterfall, which is the subject to our research, is located in the boundaries of Sızır town of Gemerek district of Sivas Province. Waterfall, is located 19 km away Sivas-Kayseri highway, can be reached any time of year. Closeness to main road and accessibility to the waterfall arise the attractiveness of touristic.

Sızır Waterfall consists of Göksu stream (Sızır water), is one of the branches of the Red River, with water falling over travertine step. Approximately 22-meter-high waterfall water falls in line of seven drops. This may vary according to the seasons and the amount of water passing through the waterfall.

Although Sızır Waterfall and the surrounding are known by local people, it is insufficiently

Özet

Ülkemizin tektonik özellikleri, litolojik ve topoğrafik yapısı, iklim koşulları ve akarsu rejimleri şelaleler bakımından zengin bir potansiyele sahip olmasını sağlamıştır. Ancak bu potansiyelden turistik anlamda yeterince yararlanıldığı söylenemez. Oysaki manzara güzelliğiyle insanları cezbeden bu doğal su yapıları, doğal görünümünün korunması, alt yapı eksikliklerinin giderilmesi ve tanıtımlarının yapılmasıyla turizm yelpazesi içerisinde kıyı turizmine alternatif olarak değerlendirilebilir.

Araştırmamızın konusunu oluşturan Sızır Şelalesi Sivas ili Gemerek ilçesi Sızır Beldesi sınırlarında yer almaktadır. Sivas-Kayseri karayoluna 19 km mesafede yer alan şelaleye yılın her mevsiminde ulaşmak mümkündür. Şelalenin anayola yakın olması ve erişebilme kolaylığı turistik çekiciliğini artırmaktadır.

Sızır Şelalesi, Kızılırmak'ın kollarından biri olan Göksu çayı (Sızır suyu) sularının traverten basamağı üzerinden dökülmesiyle oluşmuştur. Yaklaşık 22 metre yüksekliğindeki şelalenin suları yedi düşüş doğrultusundan düşmektedir. Bu durum mevsimlere ve şelaleden geçen su miktarına göre değişebilmektedir.

Sızır Şelalesi ve çevresi, yöre insanı tarafından bilinmesine rağmen ülke genelinde yeterince

¹ Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, vkardeniz@erzincan.edu.tr

known across the country. We believe that this touristic value will take its rightful share of the tourism pie with the introduction of the scope of nature-based ecotourism at the second degree natural site that has been declared by Sivas Cultural and Natural Heritage Protection Regional Office in 2001 and that has the necessary infrastructure facilities. At this point, we hope that our study will contribute to increasing the introduction and awareness of the waterfall.

Keywords: Sivas; Gemerek; Göksu River; Sızır Waterfall; eco-tourism; tourist potential.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

1. Giriş

Sanayileşmeyle birlikte şehirlerin sıkıcı ve bunaltıcı havasından uzaklaşmak isteyen insanlar için turistik aktivitelere katılmak önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. İş hayatının stresli ortamı ve yaşam alanının tekdüze koşulları, ruhsal açıdan dinlenme ve yenilenmeye ihtiyacı olan insanları doğal ortamlara yönlentmektedir. Bu nedenle son dönemlerde dünya genelinde turistik faaliyetlere katılan nüfus her geçen gün artmaktadır. Nitekim 2011 yılında uluslararası turizme katılanların bir milyar sınırına dayandığı dikkate alındığında tatil yapmanın çağımızın bir gereği olduğu anlaşılmaktadır.

Dünyadaki ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlere paralel olarak, turizm tüketim kalıplarında önemli değişimler gözlenmektedir. Giderek lüks turizm hareketlerine katılım azalmakta, alışılmış turizm merkezlerinden uzaklaşma yönünde bir eğilim yaşanmaktadır. Turistler artık deniz-kum-güneş üçlemesinden uzak, bireysel ve küçük gruplar halinde doğayla içiçe olmak, doğal ve kültürel değerleri yerinde görmek istemektedir. Hem turist profilindeki, hem de tüketim kalıplarındaki değişiklikler doğal, kültürel çevrenin koruma-kullanma dengesi içinde kullanımını öngören kırsal turizm, ekoturizm, sürdürülebilir turizm gibi yeni kavramların oluşmasına neden olmaktadır. Kitle turizmine bir tepki olarak gelişme gösteren ve belli bir mevsimle sınırlı olmayan bu turizm türleri, doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türleri olarak görülmektedir (Kaypak, 2012: 11). Ziyaretçilerin doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemlemesi ve anlamaya çalışması, biyo çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması ve yenilenemez kaynakların minimum kullanımını gerektirmesi bu turizm türünün karakteristik özellikleri arasında sayılabilir. Ayrıca yerel toplumların refahını desteklemesi ve yerel topluma

bilinmemektedir. Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü tarafından 2001 yılında ikinci derece doğal sit alanı ilan edilen ve gerekli alt yapı imkânlarına sahip olan bu turistik değer in doğa temelli ekoturizm kapsamında tanıtılmasıyla turizm pastasından hak ettiği payı alacağı inancındayız. Bu noktada çalışmamızın da şelalenin tanıtımına ve bilinirliğini artırmasına katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Sivas; Gemerek; Göksu Çayı; Sızır Şelalesi; ekoturizm; turistik potansiyel.

dönük istihdam imkanlarının üretilmesi de öncelikler arasında yer almaktadır (Yücel, 2002: 2).

Aşırı sanayileşmeden henüz nasibini almamış, kırdaki doğa ve kültür değerleri canlı biçimde varlığını sürdüren ülkemiz, kıyı turizminin yanı sıra alternatif turizm türleri açısından da önemli bir potansiyeli barındırmaktadır (Yücel, 2002: 2). Ancak bu potansiyelin yeterince değerlendirildiği söylenemez. Bununla birlikte Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek ülkemizin turizmden alacağı payı arttırmayı hedeflemektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 1). Bu bağlamda söz konusu eylem planı çerçevesinde, doğa temelli ekoturizm kaynakları olarak değerlendirilmeyi bekleyen önemli su ortamları arasındaki şelalelerin de doğal güzellikleriyle birer turistik çekim merkezi olmaya aday olduğu söylenebilir.

Ülkemizin sahip olduğu tektonik özellikleri, litolojik ve topoğrafik yapısı, iklim koşulları ve akarsu rejimleri şelale ve çağlayanlar bakımından önemli bir potansiyele sahip olmasını sağlamıştır. Bunlardan ulaşım, konaklama ve kamp kurma imkanlarına sahip olanlar önemli birer turistik destinasyon haline gelebilirler (Doğanay, 2001: 344). Manzara harikası olan bu doğal yapılar, tanıtımlarının yapılmasıyla birlikte turizm yelpazesi içerisinde kıyı turizmine alternatif olarak değerlendirilebilir.

Sızır Şelalesi ülkemizin önemli doğal güzelliklerinden biri olmasına rağmen, ülke genelinde turistik manada gereken değeri bulamamıştır. Genellikle yöre halkı tarafından bilinen ve günübürlük ziyaret edilen bir turistik merkez olmaktan öteye gidememiştir. Oysa hem ulaşımın kolay olması hem de konaklama ve kamp yeri imkanına uygun olan şelalenin ülkemiz turizmine kazandırılması önemli bir kazanç olacaktır. Bu nedenle bu çalışma, söz konusu şelalenin hem ulusal tanıtımını amaçlamakta hem de sürdürülebilir turizm açısından doğal yapının korunması gerekliliğini vurgulamaktadır.

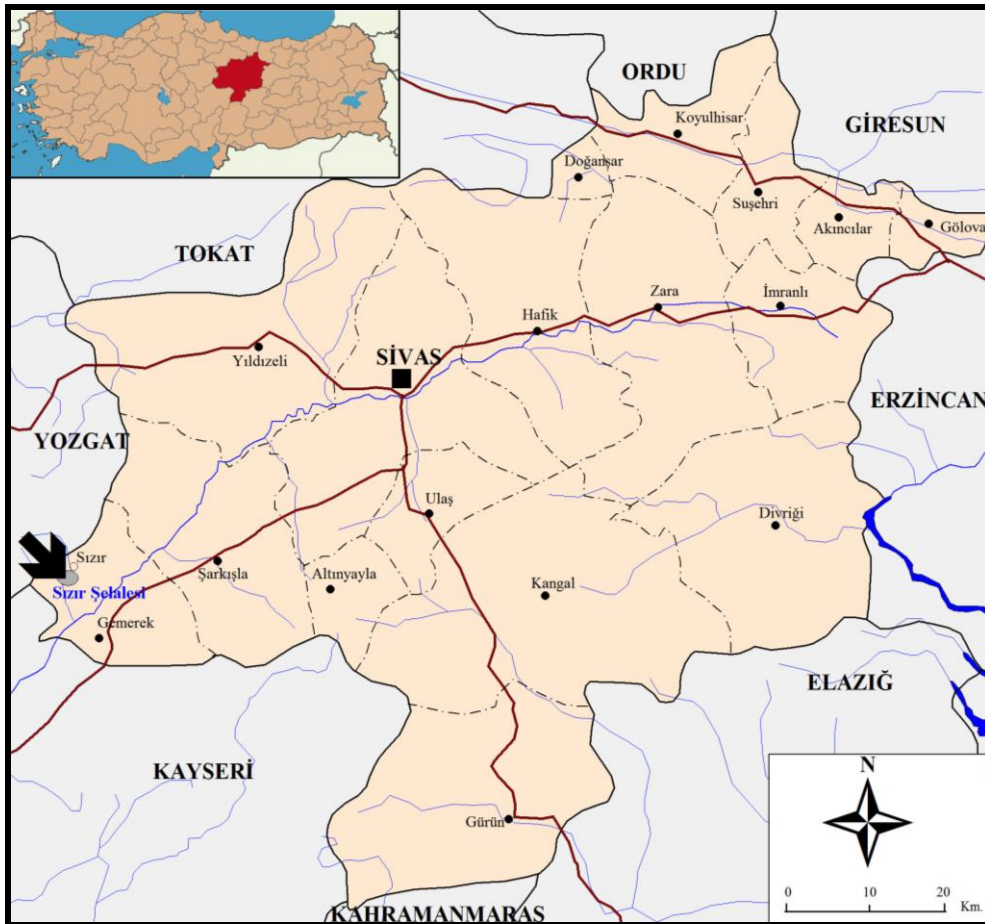
2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, ülkemizin önemli doğal güzelliklerinden biri olan Sızır Şelalesi ve çevresinin rekreasyonel potansiyeli incelenmiştir. Araştırmanın amacı büyük ölçüde deniz-kum-güneş üçgeninde gelişen Türkiye turizminde doğa turizminin gelecekte alternatif turizm türlerinden biri olabileceğini vurgulamaktır. Doğa turizminin bir parçası olan çağlayanlar da seyir zevki doyumsuz olmalarının yanı sıra insanlar üzerinde ruhsal anlamda olumlu bir etki yapmaktadır. Bu amaçla öncelikle Sızır Şelalesi ve çevresini konu edinen çalışmalar taranmış, konuyla ilgili istatistikî verilerden yararlanılmıştır. 2011 yılı Haziran ayı ile 2012 yılı Eylül aylarında saha çalışmaları çerçevesinde yerinde gözlem yapılarak şelale çevresinin fotoğrafları çekilmiş ve

şelale ile ilgili çevre sakinleri ile görüşülmüştür. Derlenen bilgi ve bulgularla şelalenin turistik potansiyeli tespit edilerek sürdürülebilirlik kapsamında gelecekteki turistik çekiciliği analiz edilmiştir.

3. Sızır Şelalesinin Yeri ve Ulaşım Durumu

Sızır Şelalesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü'nde idari bakımdan Sivas ili Gemerek ilçesine bağlı Sızır beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Söz konusu belde, 2011 ADNKS göre 3291 nüfuslu beş mahalleden oluşan bir kasaba yerleşmesidir. Adını Sızır kasabasından alan şelale, Gemerek ilçe merkezine 23 km, Sivas il merkezine 136 km, Kayseri il merkezine ise 102 km uzaklıktadır. Coğrafi koordinatları, 39° 18' Kuzey enlemi ile 35° 56' Doğu boylamı olarak tespit edilmiştir.

Şekil 1. Sızır şelalesi ve çevresinin konum haritası.

Sızır Şelalesine ulaşım oldukça kolaydır. Kara, hava ve demiryoluyla her mevsim bağlantı kurulabilmektedir. Karayoluyla, Sivas-Kayseri karayolunun Yeniçubuk Beldesi yol ayrımından kuzeydoğuya dönerek Burhanköy ve Dendil köylerini geçtikten sonra Sızır Beldesi'ne ulaşılmaktadır. Yeniçubuk Beldesi ile Sızır Beldesi arası 19 km olup, yol standartları gayet iyi durumda asfaltla kaplıdır. Belde merkezine girmeden sola dönerek asfalt yolla 1 km gidildikten

sonra şelaleye varılmaktadır (Fotoğraf 1). Diğer bir yol güzergâhı ise Yozgat-Çayıralan-Sızır Beldesi yoludur. Toplam uzunluğu 142 km olan bu yoldan da şelaleye ulaşım imkânı bulunmaktadır. Ancak birinci yol hem yol standardı hem de erişebilme kolaylığı açısından daha uygundur.

Fotoğraf 1. Sızır şelalesinin genel görünümü.

Sivas'tan şelaleye gitmek için özel aracı olmayanlar, Sivas köy terminalinden her Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri saat 14:00 de Sızır kasabasına araç bulabilmektedir. Aynı şekilde yine Kayseri'den gitmek isteyenler için de Kayseri doğu terminalinden Pazar hariç her gün saat 13:00 ve 15:00'te Sızır Belediyesi'ne ait araçlarla kasabaya ve şelaleye gidilebilmektedir. Yaz ve kış mevsimlerine göre gün ve saatlerde değişiklik olabilmektedir. Demiryoluyla ulaşmak isteyenler Gemerek-Yeniçubuk beldesi istasyonunda indikten sonra, Yeniçubuk beldesinden Sızır beldesine günlük sefer yapan dolmuşlarla ya da taksi ile rahatça ulaşabilirler. Havayoluyla da şelaleye ulaşmak mümkündür. Kayseri havaalanı ile Sızır Beldesi arası 100 km'dir.

4. Doğal Çevre Özellikleri

4.1. Litolojik Özellikler

Sızır Şelalesi ve çevresi Sivas Baseni'nin batı uzantısını oluşturmaktadır. Söz konusu saha, Türkiye'nin Tetis evresine göre Üst Paleosen'de oluşmaya başlamış, çarpışma ile ilgili bir havza olup, Orta Miyosen'de Anadolu ve Arap levhalarının çarpışarak Neo-Tetis'in kapanmasıyla evrimini tamamlamıştır. Orta Miyosen'de ise neotektonik ova rejimi altında intrakratonik basenler gelişmiş, bu rejim Geç Pliyosen'e kadar devam etmiştir. Bu dönemde oluşan havzalar, (Sızır

yöresinde olduğu gibi) daha yaşlı kayaç birimleri üzerinde akarsu, göl ve playa çökellerinden oluşan çek-ayır türü havzalar biçiminde bulunmaktadır. Yaşlı temel (Sivas havzası) çökellerini aşıl uyumsuzlukla örten intrakratonik dolgu (Kızılırmak havzası) ve yine aşıl uyumsuzlukla örtülen kömürlü-evaporitli bir yapı istiflenmektedir (Bozkaya vd. 2005: 33).

Araştırma sahasının en yaşlı litolojik birimini kuzeydeki Akdağ masif kütlesi oluşturmaktadır. Bu kütlemin temelini oluşturan şistlerin arasında yer yer damarlar halinde kuvarsit, mermer ve fillatlar yer almaktadır. Söz konusu temel kayaçları örten Neojen yaşlı karasal düzeyler Kızılırmak vadisinde yüzeylenir. Altta kırmızı-bordo renkli çakıltaşı, kumtaşı, silttaşı ve çamurtaşı ardalanmasından oluşan düzeylerde derecelenme ve çapraz katmanlanma izlenir. Bu düzey, daha yaşlı oluşukların üzerine açıl uyumsuzlukla gelmekte olup, göl-akarsu ortamında çökelmiştir. Alt Orta Miyosen yaşlı jipslerin üzerinde uyumlu olması nedeniyle aynı yaşta kabul edilmiştir. Bu birimin üzerinde yer alan polijenik çakıltaşı, kumtaşı, silttaşı ve çamurtaşı ardalanmalı seviyeler, akarsu ortamında çökelmiş ve Üst Miyosen-Pliyosen yaşlı olarak kabul edilmiştir (Bozkaya vd. 2005: 34).

Şelalenin oluştuğu sahada Kuaterner dönemine ait traverten depoları görülmektedir. Bu yapı Göksu çayının güney ve güneydoğu yamacı boyunca istiflenmektedir. Sahadaki en yeni birim ise Göksu çayı havzasındaki genç alüvyal dolgulardan meydana gelmektedir.

4.2. İklim Özellikleri

Sızır Şelalesi ve çevresinin iklim özellikleri incelenirken 1173 m yüksekliğindeki Gemerek meteoroloji istasyonunun 1975-2007 yılları arasındaki verilerinden yararlanılmıştır. Şelalenin bulunduğu sahanın yüksekliği (1350 m) ile meteoroloji istasyonunun bulunduğu yer arasındaki yükselti farkı (177 m) ve mesafenin (23 km) fazla olmadığı dikkate alınırsa iklim koşulları açısından benzer olduğu söylenebilir. Buna göre, yıllık ortalama sıcaklık 9.6 °C'dir. Sıcaklığın yıl içerisindeki dağılışı dikkate alındığında kış aylarında sıcaklık ortalaması karasal iklimin bir özelliği olarak 0 °C'nin altına (Ocak -2.9 °C, Şubat -1.4 °C, Aralık -0.7 °C) düşmektedir. Öyleki, sıcaklığın aşırı derecede azaldığı zamanlarda şelalenin suları donabilmektedir. En sıcak dönem ise Temmuz (21.4 °C) ve Ağustos (21.3 °C) aylarıdır. Yıllık sıcaklık genliği 24 °C'yi geçmektedir.

Yıllık yağış miktarı Gemerek istasyonunda 398.3 mm olarak ölçülmüştür. Mevcut ölçümlere göre, yağışın mevsimlere dağılımı düzensizlik göstermektedir. Yağış rejimi bakımından karasal iklimin özellikleri görülmektedir. Yağışların yaklaşık %65'lik kısmı kış ve ilkbahar aylarında yağmaktadır. En az yağış ise yaz mevsiminde (%11.7) düşmektedir. Yağışların büyük bölümü yağmur şeklinde olmakla birlikte kar yağışlı gün sayısı 30'u geçmektedir. Özellikle ilkbahar mevsiminde yağışlarla beraber kar örtüsünün de hızla erimesi şelaleyi oluşturan Göksu çayının

debisinin artmasını sağlamaktadır. Kurak geçen yaz devresinde ise hem akarsuyun debisi düşmekte hem de suyun bir kısmı Sızır HES'e verildiğinden şelaleden akan su miktarı azalmaktadır.

4.3. Hidrografik Özellikler

Sızır Şelalesini oluşturan Göksu ya da diğer adıyla Sızır suyu Kızılırmak'ın akaçlama havzasında yer almaktadır. Kaynaklarını kuzeydeki Sivas ile Yozgat illerinin de sınırını çizen Akdağ'dan alan Çatalkaya, Bağırsak, Kurudere ve Erikli dereleri bir araya gelerek Ayanözü deresini oluştururlar. Ayanözü deresi Sızır kasabasında yörede *Kırkgöz kaynakları* olarak bilinen gür karstik kaynaklardan çıkan sularla birleşerek Göksu (Sızır suyu) adını almaktadır (İzbırak, 1971: 63; Saraçoğlu, 1990:125). Daha sonra kasaba merkezinden bir bentle suyun bir kısmı Sızır HES'e (kasabaya 5 km uzaklıkta) verilirken geriye kalan kısmı ise yaklaşık bir km'lik bir mesafeden sonra şelaleyi oluşturarak akışına devam eder. Şelaleden itibaren akışına devam eden Sızır suyu yaklaşık 19 km sonra Tekmen köyü yakınlarında Kızılırmak'a karışır.

Şelaleyi besleyen Kırkgöz kaynakları, kırıklı-çatlaklı, yer yer karstlaşmalı mermerlerden oluşan bir litolojik yapı içerisinde yeryüzüne çıkmaktadır. Ortalama 4m³/s akışa sahip olan bu kaynakların yapılan jeoloji, hidroloji, su kimyası ve hidrojeoloji çalışmaları yapılmış miktar ve kalite açısından birinci sınıf sular kategorisinde değerlendirilmiştir (Aydın, 1999: 1). Nitekim yaz aylarında sahada kurak dönemde şelaleden akan suyun fazla miktarda azalmaması büyük akifer hacmine ve depolama kapasitesine sahip olan bu kaynaklarla ilgilidir.

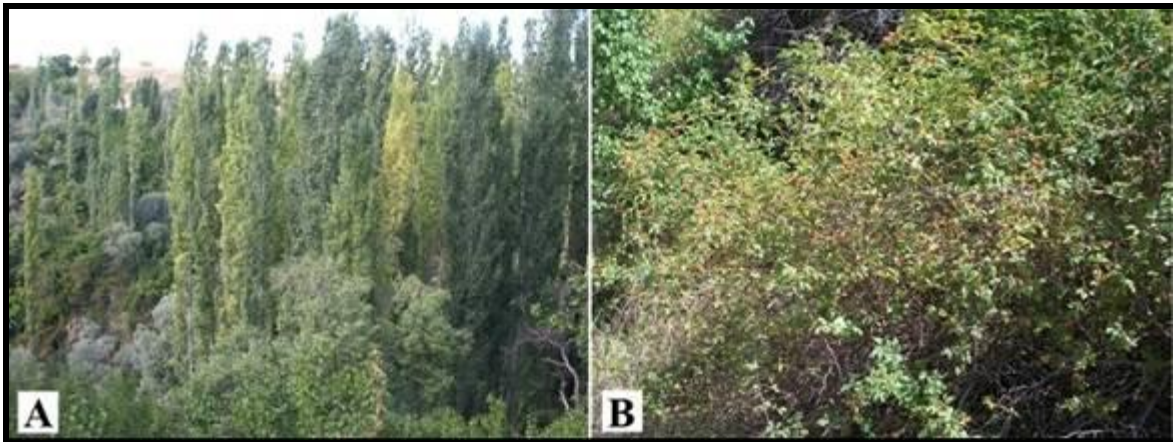
Şelaleden akan su miktarı mevsimlere göre değişmektedir (Fotoğraf 2). Yağışların arttığı ve kar örtüsünün erimeye başladığı ilkbahar devresi Sızır suyunun debisinin en yüksek olduğu dönemdir. Buna karşılık kurak geçen yaz dönemlerinde, her ne kadar Kırkgöz kaynaklarından beslenmiş olsa da suyun önemli bir kısmının Sızır HES'e verilmesiyle şelaleden düşen su miktarı azalmaktadır. Ayrıca yaz aylarında Ayanözü deresi çevresindeki tarımsal alanlarda sulama yapılması da suyun debisini önemli ölçüde azaltmaktadır.

Fotoğraf 2. Şelaleden dökülen su miktarı yaz döneminde iyice azalmaktadır. Fotoğraf Eylül ayındaki akımı göstermektedir.

4.4. Bitki Örtüsü Özellikleri

Sızır Şelalesi ve çevresinde genel olarak bozkır bitki örtüsü hakimdir. Geven (*astragalus*), yavşan otu (*veronica*), sığırkuyruğu (*verbascum*) önemli türleri oluşturmaktadır. Şelaleyi oluşturan Göksu ve ona karışan dere boylarında ise söğüt (*salix*) ve titrek kavak (*populus tremula*) türleri yaygındır. Hatta şelalenin olduğu eğim kırığından sonra Göksu çayının açmış olduğu vadideki titrek kavakların boyu yer yer 50 m'yi aşmaktadır (Fotoğraf 3-A). Bozkır alanların olduğu sahaların yaklaşık 1500 metre yükseklikten sonraki kesimlerinde meşe (*quercus*) ve ardıçlara (*juniperus*) rastlanmaktadır. Bu kesimlerde meşelerin tahrip edildiği yerlerde ise alıç (*crataegus*), kuşburnu (*rosa canina*), ahlat (*pinus elaeğliflora*) ve böğürtlenler (*rubus*) yer almaktadır (Fotoğraf 3-B).

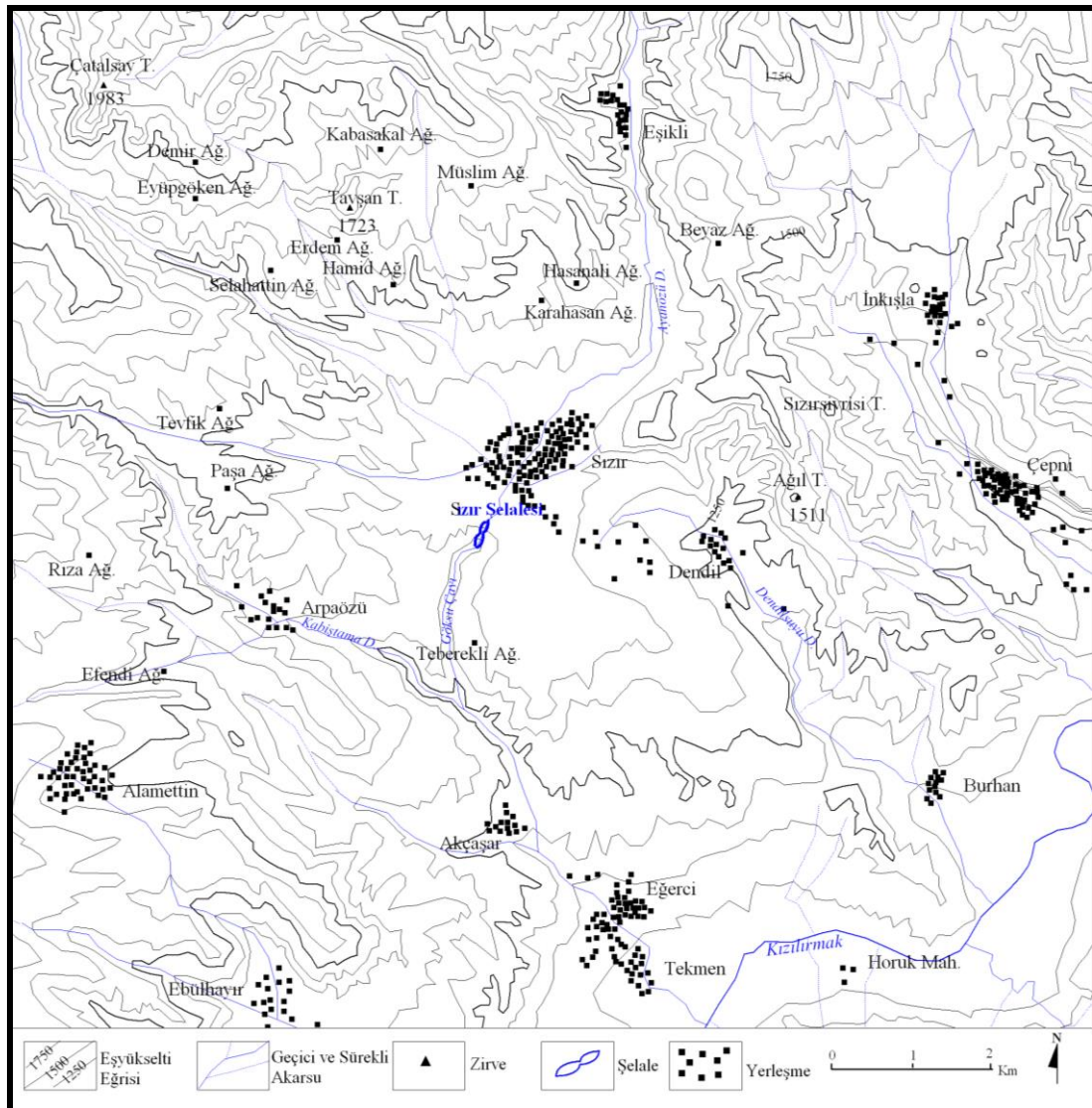

Fotoğraf 3. Göksu çayı vadisinin Sızır şelalesinden sonraki kesiminde yer alan titrek kavakların boyu 50 m'yi aşmaktadır (A). Sahada yaygın olarak rastlanan türlerden biri de kuşburnudur (B).

Şelale çevresindeki en önemli ormanlık alan kuzey ve kuzey batıdaki Akdağ ormanlarıdır. Çat ormanları olarak da bilinen bu ormanlar, 1800 metreden yüksekte yer almakta olup Türkiye'nin en güneyindeki sarıçam ormanlarını teşkil eder. Çat ormanları bol oksijeni ve temiz havası ve soğuk su kaynaklarıyla özellikle yaz aylarında şelaleyi ziyarete gelenler için önemli bir mesire alanıdır.

4.5. Yeryüzü Şekilleri ve Şelalenin Oluşumu

Sızır Şelalesinin bulunduğu saha genel olarak yeknesak bir plato görünümündedir (Şekil 2). Bu plato yüzeyi, Göksu çayı ve ona karışan dereler tarafından parçalanmış durumdadır. Parçalı bu topoğrafik yapının en önemli yükseltileri kuzeybatıdaki Çatalsay tepe (1983 m), kuzeydeki Tavşan tepe (1723 m) ve 2330 m yükseklikteki Akdağlar'dır. Göksu çayı ve onu oluşturan Ayanözü deresi vadileri çevredeki alçak sahaları teşkil etmekte olup, yöredeki genç alüvyal dolguları oluşturmaktadır.

Şekil 2. Sızır şelalesi ve çevresinin topoğrafya haritası.

Sızır Şelalesi (ülkemizdeki bazı çağlayanlarda* olduğu gibi) traverten depoları sekisi üzerinden suların düşmesiyle oluşmuştur. Bu depoların oluşumunda Kırkgöz karstik kaynakları bileşimindeki sedimentlerin çökmesinin esas rolü oynadığını ifade edebiliriz. Şelaleyi oluşturan Göksu çayı önceleri bugünkü yatağından akmayıp, güneye doğru günümüzdeki Dendil köyünün olduğu kesimden akışını sürdürmekteydi. Ancak zamanla Arpaözü mahallesi tarafındaki Kabiştama deresine Sarıyaprak mevkiinden karışan derenin yatağını geriye doğru aşındırıp Göksu çayını kapması sonucunda bugünkü yatağından akmaya başlamıştır. Söz konusu sahada Göksu çayı şelaleye kadar olan kesimde yaklaşık 100 metre derinliğe kadar araziye gömülmüş durumdadır. İşte Sızır şelalesi aslında bu kapma sonucunda Göksu çayının yeni yatağını geriye doğru kazması ile oluşmuştur. Aşındırma ile yüzeydeki alüvyal malzeme taşınarak Kuaterner dönemi traverten depoları sekisi yüzeye çıkmış ve sular buradan düşüş yaparak bu doğal güzelliği ortaya çıkarmıştır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Şelalenin oluştuğu sahadaki Kuaterner dönemi traverten depoları.

* Bunlardan coğrafi etüdü yapılmış bazıları şunlardır. Doğanay, H. Zaman, S. (2001) “Kurşunlu ve Düden Çağlayanları: Coğrafi Bir Tanıtım”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:5: 1-33, Erzurum.

Doğanay, H. (1991) “Turistik Potansiyeli Yönünden Gürlevik Çağlayanı”, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yılığ* 1991: 54-64, Ankara.

Doğanay, H. (2000) “Türkiye’de Az Tanınan Üç Doğa Harikası: Tomara-Sırakayalar ve Muradiye Çağlayanları”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı 3: 1-24, Erzurum.

Aylar, F. Çoban, A. (2004) “Baraklı Çağlayanı (Taşova-Amasya)”, *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 24, Sayı 3: 365-381, Ankara.

Ceylan, M. A. (2000) “Güney Çağlayanını Rekreasyonel Önemi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı 3: 61-76, Erzurum.

Zeybek, H. İ. (2000) “Ocaklı Çağlayanı (Pazar-Tokat)”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi Coğrafya Serisi*, Cilt:1, Sayı:1, Samsun.

Ceylan, M. A. (2006) Sakızlılar Şelalesi (Denizli), *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Cilt:2: 636-643, Denizli.

Traverten sekilerinden daha yüksekte olanı Sızır kasabasının güneyinde yerel halk tarafından Çağırşak ya da Çağşak adı verilen mevkide yüzeylenmiştir (Fotoğraf 5). Sızır şelalesini ortaya çıkaran eğim kırığının olduğu traverten sekisi ile bu mevkideki oluşum aynı özelliğe sahiptir. Çağırşak mevkiindeki traverten depolarının yerinde yaptığımız gözlemler neticesinde arazide gözlenen kalınlığı yaklaşık 70-100 metredir. Sarımsı bir renk ve gözenekli bir yapıya sahip olup oluşum aktüel olarak devam etmektedir. Bu sahadaki traverten sekisi yamacında bulunan mağaraların eski dönemlerde yerleşim amacıyla kullanıldığı yöre sakinleri tarafından ifade edilmektedir.

Fotoğraf 5. Çağırşak mevkiindeki traverten depoları ve eski çağlarda mesken olarak kullanılan mağaralar.

Sızır Şelalesini oluşturan sular yerinde yaptığımız ölçümlere göre, yedi düşüş doğrultusundan (mevsimlere ve hatta aylara göre değişmekle beraber) dökülmektedir. Bunların en yükseği, düşüş yüzeyinin merkezi kısmında olanıdır. Yaklaşık 2 m derinliğe sahip olan dev kazanıyla beraber yüksekliği 22 m kadardır. Düşüş yüzeyi yüksekliği şelalenin kenarlarına doğru 16 ila 17 m arasında değişmektedir. Şelalenin ilginç yönlerinden biri de iki dev kazanına sahip olmasıdır. Merkez kesimdeki dev kazanı dışında kuzey tarafındaki düşüş doğrultusunda da 1 m derinliğinde başka bir dev kazanı oluşmuştur. Bu durum suyun düşüş doğrultularındaki akımından kaynaklanmaktadır. Bunların dışında şelaleden düşen sular ahşap köprünün olduğu kesimde yaklaşık 2 m yüksekliğe sahip ikinci bir düşüş basamağı oluşturmuştur. Söz konusu kesimde de hidrolojik etkiden dolayı 1.5 m derinliğinde bir dev kazanı oluşumu izlenmektedir. Şelalenin alt tarafında küçük oyuntu şeklinde mağaralar yer almaktadır.

5. Mevcut Tesisler ve Turizm Potansiyeli

Sızır Şelalesi ve çevresi, Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü tarafından 2001 yılında ikinci derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Bu nedenle şelale çevresinde yapılan çeşitli düzenlemeler söz konusu kurul tarafından onaylanan tasarı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitekim 2011 yılında Sivas Valiliği, Gemerek Kaymakamlığı ve Sızır Belediyesi tarafından gerçekleştirilen çevre düzenlemesi için 160 bin TL harcama yapılmıştır.

Şelaleye ulaşmak için mevcut doğal yapı mümkün olduğu kadar korunarak hem traverten sekisinin üst tarafından hem de şelalenin alt kısmından merdivenler yapılmıştır. Gelen ziyaretçilerin rahatça dolaşmaları için yürüyüş yolları düzenlenmiş, ağaç köprü ve korkulukları, çevre ihata duvarları ve şelaleyi oturup seyretmek için banklar ve kameriyeler yapılarak yeni görünümüyle turizme kazandırılmıştır (Fotoğraf 6). Şelale alanına giriş kısmında bulunan turist binası ahşap kaplama ile onarılmıştır. Tadilatın sonra Sızır Belediyesi tarafından Sızırly üç ortak girişimciye ihale edilen lokanta ve kafe olarak işletilen bina ile çay bahçesinde gelen ziyaretçilere soğuk ve sıcak içecekler, ızgara, alabalık çeşitleri sunulmaktadır (Fotoğraf 7). Söz konusu tesisin yan tarafında araç parkı ile bayan ve erkek tuvaleti bulunmaktadır. Ayrıca tesisin üst kısmında Sızır Belediyesi tarafından yapılmış bir de çeşme yer almaktadır.

Fotoğraf 6. Şelale çevresinde ziyaretçiler için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Fotoğraf 7. Şelale alanında ziyaretçilere hizmet veren turist binası ve çay bahçesi.

Şelale gezisine gelen ziyaretçiler çevredeki sahalarda piknik yapabilmektedirler. Her türlü alış-veriş ve yeme-içme ihtiyaçlarını Sızır kasabesindeki işyerlerinden temin edebilmektedirler. Gelenler daha çok günübirlikçi oldukları için ihtiyaçlarını da geldikleri yerlerden karşılamaktadırlar. Ziyaretçiler genellikle yakın çevreden (Sivas ve Kayseri) geldiklerinden kalış süreleri de günübirlik olmaktadır. Dışarıdan gelenler için kasabadaki belediye oteli hizmet vermektedir. Ayrıca kasaba merkezinde Bent Kaynağı olarak bilinen Kırkgöz kaynaklarının toplandığı kesimde yer alan alabalık tesisleri ziyaretçilerine çevredeki doğanın eşsiz güzelliğinde alabalık ziyafeti sunmaktadır.

Sızır Şelalesine ulaşımın kolay olması en önemli avantajlarından biridir. Bu nedenle her mevsim gezmek mümkündür. Bununla birlikte özellikle Nisan-Ekim dönemi rekreasyonel faaliyet açısından oldukça yoğun geçmektedir. Doğal olarak hafta sonları ziyaretçi sayısı da artmaktadır. Şelaleye 15 km mesafedeki Çat ormanları temiz havası, bol oksijeni ile günübirlik ziyaret edilebilecek yerler arasındadır. Ayrıca Sızır kalesi, Eskiköy Ören Yeri ve Çağırşak bölgesindeki kayalık yarlar ve mağaralar da görülmeye değer yerler olarak burada sıralanabilir.

6. Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Son yıllarda ülkemizde turistik faaliyetlerin kıyılardan iç kesimlere kaydırılması öncelikli amaçlardan biri haline gelmiştir. Bu amaç doğrultusunda ülkemizin önemli su yapılarından biri olan Sızır şelalesi ve çevresi de rekreatif faaliyetler açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Özellikle yaz dönemi ve hafta sonları bu doğal güzelliği yerinde görmek için çevreden yoğun bir

ziyaretçi kitlesi akın etmektedir. İkinci derece sit alanı olarak koruma altına alınmış ve yapılan son düzenlemelerle beraber önemli turistik değerlerimizden biri haline gelmiş şelalenin sürdürülebilir turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu nedenle her geçen gün artmakta olan turist baskısının gelecekte önemli birtakım doğal sorunlara yol açmaması ve şelaleden turistik anlamda daha iyi yararlanmak için bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Sızır Şelalesi halihazırda turizme kazandırılmış doğal değerlerimizden biridir. Ancak ülkemizdeki birçok doğal kaynağımızda olduğu gibi en önemli sorun kuşkusuz tanıtım eksikliğidir. Nitekim şelaleye gelenlerin büyük kısmı yakın çevreden gelen ziyaretçilerden oluşmaktadır. Bu amaçla şelalenin yerel ve ulusal yayın araçları (televizyon, radyo, gazete) vasıtasıyla bölgesel, ulusal ve uluslararası tanıtımının yapılması bilinirliğini artıracaktır. Sızır Belediyesi tarafından şelaleyi tanıtan broşürlerin hazırlanarak gelen ziyaretçilere dağıtılması tanıtıma büyük katkı sağlayacaktır. Günümüzde önemli bilgi kaynaklarından biri de internet ortamıdır. Şelale ile ilgili sadece Sivas Valiliği ile Sızır Belediyesi web sitelerinde bir iki cümlelik bir tanıtım yazısı bulunmaktadır. Oysa şelaleyi daha cazip kılacak detaylı bilgi, fotoğraf ve videoların bu tür web siteleri aracılığıyla sunulmasının ilgiyi artıracığı kanaatindeyiz. Ayrıca düzenlenecek bir festivalin de tanıtıma büyük katkısı olacaktır.
- Şelale dışında çevrede gezilebilecek başka doğal ve beşeri güzellikler de bulunmaktadır. Bunlardan 15 km mesafedeki Çat ormanları piknik sahası önemli bir mesire alanıdır. Çağırşak mağaraları ve Eskiköy Ören yerleri de yerleşme tarihi açısından ilginç örneklerle doludur. Şelalenin söz konusu alanlarla entegre bir turizm yelpazesi içerisinde sunulması çekiciliği artıracığı gibi ziyaretçilerin kalış süresinin de uzamasını sağlayacaktır.
- Şelale alanında daha öncede ifade ettiğimiz gibi piknik alanı olarak düzenlenmiş yerler mevcuttur. Çevrenin çöpleri Sızır Belediyesi tarafından belirlenmiş açık alanlarda toplanmaktadır. Ancak ziyaretçilerin çevre konusunda yeterince duyarlı davranmadıkları ve getirdikleri piknik malzemelerinin atıklarını çevreye ve suya gelişi güzel atarak önemli bir görüntü ve çevre kirliliğine neden oldukları gözlemlenmiştir. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için Sızır Belediyesi tarafından söz konusu alanlarda kapalı çöp bidonları ve uyarı levhaları konulmalıdır. Şelaleyi seyretmek için yapılmış bankların olduğu kesime de küçük çöp kutuları yerleştirilmelidir. Sızır Belediyesi'nce ziyaretçi sayısının fazla olduğu yaz döneminde birkaç kişinin şelale alanında görevlendirilmesi temizlik ve şelalenin korunması gibi konularda kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca şelaleye girişlerde belli bir miktar ücret alınmalıdır. Böylece hem denetimsiz girişlerin önüne geçilmiş olur hem de temizlik

konusunda gerekli mali kaynak sağlanabilir.

- Şelaleden akan su miktarı yaz döneminde azaldığı daha önce belirtilmişti. Göksu çayı ve ona karışan Kırkgöz kaynaklarının suları bu devrede tarım arazileri ve bahçelerin sulanmasında kullanılmaktadır. Ayrıca sıcaklığa bağlı olarak buharlaşma miktarının artması ve suyun önemli bir kısmının da Sızır HES'e verilmesi şelaleden dökülen su miktarının azalmasına neden olmaktadır. Bahçelerin ve tarım alanlarında geleneksel salma sulama yerine suyu en verimli şekilde değerlendirebilecek sulama teknikleri (damla sulama ve yağmurlama gibi) kullanılarak fazla su şelaleye verilmelidir.
- Şelalenin turistik getirisinden Sızır insanının yararlanması için yöreye özgü doğal ve kültürel unsurların da turizme kazandırılması gerekir. Sahada üretimi yapılan bazı meyve türleri, bal, pekmez gibi gıda maddeleri ile Sızır kültürünü yansıtan işlemeli motiflerin kullanıldığı geleneksel giysiler, şelaleyi tanıttacak ahşap ve diğer malzemelerden yapılmış maketler, süs eşyaları gelen ziyaretçilere pazarlanabilir.
- Şelalenin aşağı kesimlerinde eski su değirmenlerine ait kalıntılar vardır. Zaman içerisinde yok olmaya yüz tutmuş bu yapıların aslına uygun olarak yeniden düzenlenmesiyle hem geçmiş yaşatılmış hem de nostaljik duygular canlı tutulmuş olacaktır.
- Sızır kasabası Köprübaşı mahallesindeki bazı meskenlerin şelale yakınlarına kadar sokuldukları dikkati çekmektedir. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için yapılmış meskenler belediye tarafından kamulaştırılarak yıkılmalı, ancak mesken sahipleri mağdur edilmemelidir. Sızır Belediyesi tarafından hazırlanmış mevcut imar planı yeniden gözden geçirilmeli ve Sızır-Çayıralan yolu ile şelale arasında kalan saha imar dışında bırakılmalıdır.

Kaynakça

- Arınç, K. (2002) "Rekreasyonel Açından Değerlendirilmesi Gereken Bir Yöre: Günpınar Çağlayanı ve Çevresi (Şuhul Vadisi/ Darende)", *Türk Coğrafya Dergisi*, 39: 1-21, İstanbul.
- Aydın, H. (1999) Sızır (Gemerek-Sivas) Karst Kaynakları ve Yakın Dolayının Hidrojeoloji İncelemesi, Hacettepe Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Mühendislik Tezi, Ankara.
- Aygen, T. (1987) "Şelaleler", *İlgi Dergisi*, 21: 1-9, İstanbul.
- Aylar, F. Çoban, A. (2004) "Baraklı Çağlayanı (Taşova-Amasya)", *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3: 365-381, Ankara.
- Bozkaya, Ö. Yalçın, H. Deniz, M. (2005) Sivas Baseni'nin Gemerek Kesimindeki Miyosen Yaşlı Görsel Kayaçların Kil Minerolojisi, *12. Ulusal Kil Sempozyumu*, 5-9 Eylül 2005, Van.
- Bulut, İ. Sevindi, C. Kaya, G. (2005) Türkiye'nin Tanıtılmamış Güzelliklerine Yeni Bir Örnek: Ciro Çağlayanı (Yusufeli Artvin), *Ulusal Coğrafya Kongresi-2005 (Prof. Dr. İsmail Yalçınlar Anısına)*, *Bildiriler*: 107-115, İstanbul.

- Bulut, İ. Zor, M. Özdemir, F. (2011) Iısu Şelalesi, *Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi 2011 Bildiriler Kitabı*, İstanbul.
- Ceylan, M. A. (2000) “Güney Çağlayanının Rekreasyonel Önemi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 3: 61-76, Erzurum.
- Ceylan, M. A. (2006) "Sakızcılar Şelalesi (Denizli), *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu* 6-8 Eylül 2006. Denizli, Türkiye.
- Doğanay, H. (1991) “Turistik Potansiyeli Yönünden Gürlevik Çağlayanı”, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, Ankara, 54-64.
- Doğanay, H. (1994) “Tortum Çağlayanı ve Turistik Potansiyeli: Coğrafi Bir Tanıtım”, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, Ankara.
- Doğanay, H. (2000) “Türkiye’de Az Tanınan Üç Doğa Harikası: Tomara, Sırakayalar ve Muradiye Çağlayanı”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 3: 1-24, Erzurum.
- Doğanay, H. (2001) *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çizgi Yayınevi, Konya.
- Doğanay, H. Zaman, S. (2000) “Kurşunlu ve Düden Çağlayanları: Coğrafi Bir Tanıtım”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:5 Erzurum.
- İlhan (Lahn), E. (1944) “Tortum Gölü ve Tortum Şelalesi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 5-6: 137-142.
- İzbırak, R. (1990) *Sular Coğrafyası*. Öğretmen Kitapları Dizisi. M.E.B Yay. No:159 İstanbul.
- İzbırak, R. (1971) *Hidroğrafya, Akarsular ve Göller*. Harita Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2012) “Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14: 11-29.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007) Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Ankara.
- Özdemir, Ü. Zaman, S. Sever, R. (2004) “Rekreasyonel Açından Ulukaya Şelalesi ve Kanyonu”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12: 209-223.
- Özgüç, N. (1998) *Turizm Coğrafyası*. Özellikler-Bölgeler. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Saraçoğlu, H. (1990) *Bitki Örtüsü Akarsular ve Göller*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi:177, İstanbul.
- Uzun, S. Uzun, A. Yılmaz, C. Zeybek, H. İ. (2005) “Erfelek Çağlayanları (Sinop)”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14: 331-348, Erzurum.
- Yücel, C. (2002) Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm, TÜRSAB Ar-Ge Departmanı. www.canbekin.com/FileUpload/ks192554/File/ekoturizm.pdf.
- <<http://www.sizir.com> Son erişim 28 Kasım 2012.
- <<http://www.sizir.bel.tr> Son erişim 28 Kasım 2012.

Extended English Abstract

To participate in tourist activities has become an important need in order to people who want to get away from the cities boring and oppressive atmosphere of industrialization. Stressful environment of business and the uniform conditions of living space is led the people in need of rest and be refreshed spiritually to the natural environments. For this reason, the population of

participating in touristic activities is increasing every time around the world in recent years. In fact, a requirement of our century having a holiday is understood considering based on the limit of a billion participants in international tourism in 2011.

Our country, which hasn't yet share excessive industrialization, continues its existence sprightly the natural and cultural values in rural environment, as well as coastal tourism is also an important potential for alternative types of tourism. But, it cannot be said this potential couldn't evaluate sufficiently. However, Turkey's Tourism Strategy 2023 and Action Plan 2013 aims to our country's natural, cultural, historical and geographical values to use in the balance of protection-utilization and improving tourism alternatives in the country to increase the share of assets. In this context, within the framework of the action plan, to be evaluated as a nature-based ecotourism resources of major water bodies in the natural beauty of waterfalls can be said that a candidate for being a tourist attraction.

Sızır Waterfall, which is the subject of our research, is located in the boundaries of Sızır town of Gemerek district of Sivas Province. Sızır Waterfall is distance to 23 km from the center of Gemerek district, 136 km from the city center of Sivas and 102 km from the city center of Kayseri. The transportation to the Sızır Waterfall is very easy. The road, air and rail connections can be established in every season. By road, one can reach to the Sızır town by turning to the north-east from Yeniçubuk town's turn out of Sivas-Kayseri highway. Turn left into the center of town is arrived to the waterfall after 1 km asphalt road.

The oldest lithological unit of research area is Akdağ solid mass in the north. There are veins of quartzite, marble and phyllites that form the basis of this mass between schists partly. The neogene continental levels covering the basement rocks mentioned are exposed in the valley of the Red River. Travertine depositories in the quaternary period are appeared in the waterfall field. This structure is stacked along the southern and south-eastern slope of Göksu stream. The newest unit in the field is composed from young alluvial fills at the Göksu stream basin.

The continental climate characteristics are seen in the research area. Observations of Gemerek meteorological station have been used to demonstrate the climatic characteristics of the region. According to the observations' results, the annual average temperature is 6.9 °C and annual rainfall is 398.3 mm.

Göksu or the Sızır Water with its other name that forms the Sızır Waterfall is located in the Red River drainage basin. It forms the Ayanözü Stream together with the streams of Çatalkaya, Bağrsak, Kurudere and Erikli which take their resources from Akdağ in the north that creates also a boundary with the Sivas and Yozgat provinces. The Ayanözü stream gets the name of the Göksu (Sızır Water) by combining with the water of the strongly flowing karstic springs known as Kırkgöz sources in the region at the Sızır town. The amount of water flowing from the waterfall varies according to the seasons. The spring period in which the rains increase and begin to melt the snow cover is the highest period in the flow of the Sızır Water. However, the amount of falling water in the waterfall decreases by being allowed to the Sızır HES although it feeds from the Kırkgöz sources in the summer periods which passes drought.

The steppe vegetation is dominated in the Sızır Waterfall and surrounding. Astragali (*Astragalus*), speedwell (*Veronica*), mullein (*Verbascum*) are the major species. Willow (*Salix*) and aspen (*Populus tremula*) types are widespread in Göksu and stream sides. The most important forest area around the waterfall is the Akdağ forests in the north and north-west. The Çat forests are also situated in the 1800 meter heights, which comprise of the yellow pine forests being in the most southern part of Turkey.

Sızır Waterfall is composed of falling waters on travertine depositories terrace. We can express which the deposition of sediments in the composition of the Kırkgöz karstic sources plays a major role in the formation of these deposits. Göksu, that forms Sızır Waterfall, had continued its flow from the side of the Dendil village to the south not to run from current flowing previously. But, it began to run from the current flowing with its grabbing the Göksu

stream by etching backward course of Kabiştama brook in the side of Arpaözü district by the time.

Sızır Waterfall and surrounding was declared as the second-degree natural site area by Sivas Cultural and Natural Heritage Protection Regional Office in 2001. For this reason, the various arrangements around the waterfall were carried out within the framework of the approved project by this committee.

To reach the waterfall were made stairs by protecting of existing natural structure as much as possible both from the upper part of the travertine platform and the bottom of the waterfall. It was arranged the walkways for the visitors around comfortably. It was gained to tourism with its new view by being made wooden bridge and its barrier, the walls of the environment and benches and pergolas to sit and watch the waterfall. It was repaired the tourist building in the side of the entrance to the waterfall area with the wooden logging. After the renovation, it was presented the hot and cold drinks and the varieties of grilled and trouta for the visitors tea garden and the building, used as a cafe and restaurant, which was tendered to three co-entrepreneurs from Sızır by the Municipality of Sızır. The car park and male and female toilet is located on the side of this facility.

Sızır Waterfall is visited by people living more nearby. The period of recreational activity is the season of May-October although there is the possibility of transportation in all seasons. The most important advantage of the waterfall is closeness of transportation routes. In this study, it was expressed the issues which are necessary to be done to provide better contribution to the local economy in the Sızır Waterfall and its surrounding within the scope of sustainability.